

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теоретичні проблеми дериватології

Освітня програма *Середня освіта (українська мова і література)*
(перший бакалаврський рівень)

Спеціальність *014 Середня освіта*

Галузь знань *01 Освіта / Педагогіка*

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Теоретичні проблеми дериватології</i>
Викладач (-і)	<i>кандидат філологічних наук, доцент Пославська Наталія Михайлівна</i>
Контактний телефон викладача	(050) 516-18-97
Е-mail викладача	nata.slavna@ukr.net
Формат дисципліни	Очна
Обсяг дисципліни	кредити ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	обговорення загальнометодологічних та загальнонаукових аспектів навчальної дисципліни, особливостей виконання різних форм робіт та відпрацювань згідно з графіком консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Дисципліна «Теоретичні проблеми дериватології» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалавра-освітяна. Вона передбачає поглиблення та систематизацію знань про основи словотвірної морфеміки, традиційні й новітні аспекти словотвору, що є запорукою формування та удосконалення професійно-педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти.</p> <p>Упродовж останніх десятиліть словотвір в україністиці виділився з морфології в окрему навчальну дисципліну, і нині він посідає самостійне місце в мовознавстві, функціонує як окремий його розділ зі своїм поняттєвим апаратом, об'єктом і предметом дослідження, специфічною проблематикою. Повноцінна підготовка студентів у вищих навчальних закладах передбачає поглиблене вивчення української мови, її національних ознак на структурно-граматичному рівні, розпізнання спільних і самобутніх рис морфемної та словотвірної підсистем рідної мови в їх реалізації.</p> <p>Освітньо-професійною програмою передбачено виробничу навчально-виховну педагогічну практику в середніх класах, яка включає також і проведення уроків української мови. Знання глибинних процесів деривації дають змогу здобувачам вищої освіти роз'яснити учням своєрідність морфемної структури слова проти морфемної будови слова, особливості актів словотворення тощо.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p><i>Мета навчальної дисципліни</i> – формування у здобувачів вищої освіти систематизованих наукових знань про словотвірну підсистему сучасної української літературної мови.</p> <p><i>Завдання</i> – забезпечити професійну підготовку майбутніх фахівців, допомогти студентам засвоїти теоретичні проблеми сучасної дериватології, виробити практичні навички з цієї навчальної дисципліни. Зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ подати основні відомості про теоретичні питання сучасної дериватології: основи словотвірної морфеміки, класифікацію морфем як словотворчих засобів; морфонологію та морфотактику морфем; мотиваційні відношення у словотворі; проблеми словотвірної семантики; сучасні аспекти вивчення словотвору; ▪ активізувати процес оволодіння системою теоретичних знань зі словотвірної морфеміки та розуміння їхньої ролі в майбутній професійній діяльності; ▪ закріпити та систематизувати теоретичні знання зі словотвору української мови в процесі виконання вправ, завдань і морфемних та словотвірних розборів слів різних частин мови; ▪ сформувати навички оперування фаховою термінологією; ▪ виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій, прагнення вдосконалювати знання мовних норм (зокрема словотвірних), стежити за змінами мовних норм 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У процесі опанування дисципліни бакалаври повинні мати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької 	

<p>стратегії й реалізації її у професійній діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності; • здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях; • здатність використовувати знання про мову як особливу знакову систему у професійній діяльності, її природу, функції, рівні; • здатність вільно оперувати фаховими термінами для виконання професійних завдань; • володіння основними мовознавчими і літературознавчими поняттями, здатність застосовувати їх у процесі аналізу та інтерпретації текстів різних стилів; • здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання. • вільно спілкуватися з професійних питань державною мовою усно і письмово, використовувати її для організації ефективної комунікації та навчання; • знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності; • мати навички пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати професійної (педагогічної, наукової, інноваційної) діяльності із застосуванням сучасних інформаційних технологій; • аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють; • уміти аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати наукових досліджень у сферах літературознавства, мовознавства, методики навчання фахових дисциплін; оцінювати результати власних наукових досліджень з використанням сучасних методів науки, інформаційних та інноваційних технологій;

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
Лекції			<i>12 год.</i>		
семінарські заняття / <i>практичні</i> / лабораторні			<i>18 год.</i>		
самостійна робота			<i>60 год.</i>		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий		
<i>П'ятий</i>	<i>014 Середня освіта 014.01 Українська мова та література</i>	<i>Третій</i>	<i>Вибірковий</i>		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Основи словотвірної морфеміки Предмет і завдання морфеміки. Місце морфеміки в системі лінгвістичних дисциплін.	<i>Лекція</i>	2; 3; 7; 9	2 год	Поточний контроль – 4 б. Термінологічний мінімум – 5 б. Самостійна робота –	Протягом семестру згідно з розкладом занять
	<i>Практичне заняття</i>		4 год.		
	<i>Самостійна робота</i>		7 год • опрацювати відповідні		

<p>Морфема – мінімальна значуща одиниця мови. Морф. Аломорфи і варіанти морфем. Кореневі й афіксальні морфемі: загальна характеристика, функціональні відмінності. Відмінність морфем від інших одиниць мови. Основні шляхи розвитку морфем. Класифікація афіксів за:</p> <p>а) місцем розташування у слові;</p> <p>б) функціями;</p> <p>в) способом вираження;</p> <p>г) формою;</p> <p>ґ) ступенем повторюваності;</p> <p>д) походженням.</p> <p>Співвідношення морфем: полісемія, омонімія, синонімія, антонімія морфем. Особливості вивчення морфеміки в загальноосвітній школі</p>			<p>наукові джерела;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи 	0,5 б.	
<p>Тема 2. Морфемна структура слова Поняття морфемної структури слова. Основа слова, її характеристика. Подільність основ. Морфемі з вільним і зв'язаним значенням. Афіксоїди, уніфікси. Історичні зміни у морфемній будові слова. Морфемний аналіз слів. Словники морфемної будови</p>	<p><i>Лекція</i></p> <p><i>Практичне заняття</i></p> <p><i>Самостійна робота</i></p>	2; 3; 7; 9	<p>2 год.</p> <p>7 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних 	<p>Поточний контроль – 3 б.</p> <p>Термінологічний мінімум – 5 б.</p> <p>Морфемний аналіз слова – 5 б.</p> <p>Самостійна робота – 1 б.</p>	Протягом семестру згідно з розкладом занять

слів. Важкі випадки морфемного членування слів. Шкільні морфемні словники			занять і самостійної роботи		
Тема 3. Морфологія. Морфотактика Морфологія як наука. Морфонема як морфологічна одиниця. Морфологічні явища. Морфотактика одиниць морфемної підсистеми мови. Валентність суфіксів і префіксів. Формальні, лексичні, словотвірні й стилістичні обмеження сполучуваності морфем.	<i>Лекція</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i>	2; 3; 7; 9	2 год. 2 год. 7 год. • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи	Поточний контроль – 3 б. Термінологічний мінімум – 5 б. Самостійна робота – 0,5 б.	Протягом семестру згідно з розкладом занять
Тема 4. Словотвір – самостійний розділ мовознавства Словотвір як лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову. Похідне слово – основна одиниця словотвору. Словотвірна структура слова. Словотвірна мотивація, її види. Словотворення, формотворення і словозміна. Словотвірні ресурси. Основні види формантів. З історії становлення дериватології в українському мовознавстві. Внесок І. І. Ковалика в	<i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i>	2; 3; 4; 11	2 год. 2 год. 8 год. • опрацювати відповідні наукові джерела • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи	Поточний контроль – 5 б. Термінологічний мінімум – 10 б. Самостійна робота – 0,5 б.	Протягом семестру згідно з розкладом занять

розвиток дериватології. Прикарпатський дериватологічний центр імені І. І. Ковалика. Особливості вивчення словотвору у шкільній програмі.					
<p>Тема 5. Словотвірна система української мови Словотвірний тип. Словотвірний ланцюжок. Словотвірна парадигма. Словотвірна гніздо. Словотвірна категорія. Словотвірна пара. Словотвірна модель. Дослідження словотвірних гнізд і словотвірних парадигм в українському мовознавстві. Національні особливості словотвірної системи української мови. Поняття продуктивності комплексних словотвірних одиниць. Комплексні словотвірні одиниці у шкільній програмі</p>	<p><i>Лекція</i></p> <p><i>Практичне заняття</i></p> <p><i>Самостійна робота</i></p>	2; 3; 6; 11	<p>2 год.</p> <p>2 год.</p> <p>8 год.</p> <p>• опрацювати відповідні наукові джерела</p> <p>• виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>	<p>Поточний контроль – 5 б.</p> <p>Термінологічний мінімум – 5 б.</p> <p>Самостійна робота – 0,5 б.</p>	Протягом семестру згідно з розкладом занять
<p>Тема 6. Проблеми словотвірної семантики Теоретичні питання словотвірного значення. Трагування словотвірної семантики крізь призму теорії номінації. Три типи</p>	<p><i>Лекції</i></p> <p><i>Практичне заняття</i></p> <p><i>Самостійна робота</i></p>	4; 6; 8; 10; 11	<p>2 год.</p> <p>1 год.</p> <p>7 год.</p> <p>• опрацювати відповідні наукові джерела</p> <p>• виконати</p>	<p>Поточний контроль – 5 б.</p> <p>Колоквіум – 5 б.</p> <p>Самостійна робота – 0,5 б.</p>	Протягом семестру згідно з розкладом занять

<p>деривації. Методика виведення й формулювання словотвірного значення. Ідіоматичність семантики похідної одиниці.</p>			<p>завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>		
<p>Тема 7. Способи словотворення Класифікація способів словотворення. Морфологічні способи словотворення. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-семантичний спосіб словотворення. Змішані способи словотворення. Словотвірний аналіз слова. Словотвірні словники. Особливості способів творення okazіональних слів. Шкільні словотвірні словники.</p>	<p><i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i></p>	3; 4; 11	<p>3 год. 8 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи 	<p>Поточний контроль – 5 б. Словотвірний аналіз слова – 5 б. Самостійна робота – 1 бал</p>	Протягом семестру згідно з розкладом занять
<p>Тема 8. Сучасні аспекти вивчення словотвору Проблеми основоцентричної дериватології. Семантика й валентність – домінуючі детермінанти словотворчого потенціалу твірних. Нормативні чинники, які</p>	<p><i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i></p>	5; 6	<p>2 год. 2 год. 8 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно- 	<p>Термінологічний мінімум – 5 б. Контрольна робота – 20 б. Самостійна робота – 0,5 б.</p>	Протягом семестру згідно з розкладом занять

<p>визначають дериваційну активність базем. Елементарні словотвірні одиниці у структуруванні тексту. Похідні слова в організації тексту. Текстотворчі потенції комплексних словотвірних одиниць. Формування конотативного компонента семантики тексту словотвірними засобами.</p>			<p>методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>		
<p>6. Система оцінювання курсу</p>					
<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт 9.3. Види контролю Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів передбачають: 30 балів – поточний контроль; 30 балів за термінологічні диктанти; 10 балів за морфемний та словотвірний аналізи слів; 5 балів за самостійну роботу; 5 балів за колоквиум; 20 балів за контрольну роботу</p>				
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань.</p>				
<p>Практичні заняття</p>	<p>Оцінюється за п'ятибальною системою</p>				
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів</p>				
<p>7. Політика курсу</p>					
<p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82%D1%83-%D1%83-</p>					

<https://naqa.gov.ua/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/>
https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/code_of_honor.doc?fbclid=IwAR14PNKG9iKdUn4NJsjoX0rOCZr7YVFeNGdlgE3J2alaDNsc_GiizOs3_NQ

8. Рекомендована література

1. Академічна доброчесність. URL: <https://naqa.gov.ua/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/>
2. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 184 с.
3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1999. 207 с.
4. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 190 с.
5. Грещук В. В. Нариси з основоцентричної дериватології / Василь Грещук, Роман Бачкур, Ірина Джочка, Наталя Пославська ; за ред. Василя Грещука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. 348 с.
6. Грещук В. В. Студії з українського мовознавства : вибрані праці. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. 520 с.
7. Клименко Н. Ф., Карпіловська С. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ : УкрНДПСК, 1998. 162 с.
8. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений: Семантика производного слова. Москва : Наука, 1981. 200 с.
9. Морфемна структура слова. Київ : Наукова думка, 1979. 334 с.
10. Семантические вопросы словообразования. Значение производящего слова. Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1991. 271 с.
11. Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М. А. Жовтобрюха. Київ : Наукова думка, 1979. 406 с.

Викладач кандидат філологічних наук, доцент **Пославська Наталія Михайлівна**